

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту Закону України “Про внесення змін до деяких
законодавчих актів України щодо вдосконалення процедури спеціальної
перевірки осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають
зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а
також посад з підвищеним корупційним ризиком”

1. Мета

Метою прийняття проекту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення процедури спеціальної перевірки осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком” (далі - проект Закону) є суттєве скорочення тривалості проходження спеціальної перевірки та зменшення бюрократичного навантаження за рахунок спрощення та цифровізації процедури проведення спеціальної перевірки.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Проект акта розроблено Мінцифри на виконання завдання, передбаченого пунктом 94. Цифровізація внутрішніх процесів державної служби Операційної цілі 3. Ефективне урядування: документообіг, взаємодія з громадянами, інтегрованість і відкриті дані Плану пріоритетних дій Уряду на 2025 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2025 р. № 1003-р.

Чинний механізм проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад на державній службі та в органах місцевого самоврядування, є застарілим, надмірно бюрократизованим та неефективним. Запроваджений з метою недопущення до влади осіб, що не відповідають критеріям доброчесності, на практиці він перетворився на громіздку процедуру, яка створює значні корупційні ризики та можливість для суб’єктивних, необґрунтованих відмов у призначенні на посади.

Основна проблема полягає в тому, що існуючий порядок дозволяє використовувати спеціальну перевірку як інструмент для усунення небажаних кандидатів, які перемогли у конкурсі, на користь інших осіб. Це порушує ключові принципи рівного доступу до публічної служби та неупередженості.

Причинами виникнення цієї проблеми є низка системних недоліків процедури:

1. Надлишкова бюрократія та застарілі вимоги. Кандидати змушені подавати великий пакет паперових документів (автобіографію, медичні довідки, письмові згоди, люстраційні заяви), більшість з яких або дублюють інформацію, наявну в державних електронних інформаційних ресурсах, або втратили свою актуальність (зокрема, перевірка за Законом України “Про очищення влади”).

2. Архаїчний процес обміну інформацією. Перевірка здійснюється шляхом надсилання паперових запитів до понад десяти державних органів. Такий підхід не відповідає сучасним можливостям цифрової держави, призводить до значних затримок (встановлений 25-денний строк фактично затягується на місяці) та є надзвичайно ресурсовитратним як для органів влади, так і для кандидатів.

3. Неефективна послідовність дій. Спеціальна перевірка проводиться після завершення конкурсу та визначення переможця. Це призводить до марнування часу та адміністративних ресурсів на проведення конкурсних процедур для осіб, невідповідність яких базовим вимогам (наприклад, наявність судимості) можна було б встановити миттєво шляхом автоматизованого запиту ще до допуску до конкурсу.

4. Відсутність дієвого механізму захисту прав. Існуючий порядок оскарження результатів перевірки є формальним і не надає кандидату реальних гарантій захисту від помилкових чи упереджених висновків, залишаючи його беззахисним перед можливими зловживаннями.

Отже наявна система спеціальної перевірки не виконує свою превентивну функцію належним чином, натомість створює бар'єри для доступу до публічної служби та підриває довіру до конкурсних процедур. Прийняття цього законопроекту є необхідним для кардинальної зміни підходів: цифровізації процесів, скасування застарілих та дублюючих процедур, запровадження ефективного механізму попередньої перевірки кандидатів та посилення гарантій їхніх прав. Це дозволить зробити процес добору кадрів більш прозорим, швидким та відповідним сучасним викликам.

3. Основні положення проекту акта

Проектом Закону пропонується внести зміни до наступних законів України:

1) у Законі України “Про запобігання корупції”:

а) скоротити перелік відомостей, які перевіряються:

наявності у державного службовця наукового ступеня та/або вченого звання;

допуску до державної таємниці, оскільки перевірка наявності цього допуску не впливає на рішення щодо призначення кандидата на посаду;

поширення на особу заборони займати відповідну посаду, передбаченої положеннями Закону України “Про очищення влади” – норма втратила актуальність у зв'язку із завершенням періоду встановленого цим законом;

б) скасувати вимогу щодо надання особою письмової згоди на проведення перевірки та подання великого пакета паперових документів (автобіографії, копій паспорта, документів про освіту, медичних довідок тощо). Натомість перевірка проводиться автоматично за фактом подання заяви про участь у конкурсі або призначення на посаду;

в) запровадити первинний етап перевірки у формі невідкладного електронного запиту до державних реєстрів та баз даних. Це дозволить автоматично та оперативно отримати більшість необхідних відомостей, що істотно скоротить строки перевірки та зменшить паперовий документообіг;

г) передбачити, що паперові документи надаються кандидатом лише у випадку, якщо відповідні відомості відсутні в електронних реєстрах;

г) оптимізувати процедуру проведення спеціальної перевірки відомостей щодо кандидата на посаду шляхом розмежування способів отримання інформації залежно від її джерела: отримання відомостей із національних електронних інформаційних ресурсів через електронну інформаційну взаємодію засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та отримання інформації від визначених законом державних органів, які є розпорядниками відповідних відомостей. Це дозволить скоротити кількість направлення запитів (орієнтовно з 8 до 4) до державних органів, залучених до проведення спеціальної перевірки;

д) встановити чіткий та двоетапний механізм усунення розбіжностей у декларації: надання претенденту 5 робочих днів на усунення невідповідностей та 2 робочих дні уповноваженому підрозділу на перевірку виправлень з подальшим ухваленням рішення;

е) встановити строк дії результатів спеціальної перевірки – один рік, що усуває необхідність повторного проходження процедури у разі участі особи в інших конкурсах протягом цього періоду;

є) створити перелік результатів спеціальних перевірок, що формується засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг;

ж) ввести дієвий механізм оскарження результатів перевірки. Претендент отримує право подати обґрунтоване звернення до органу, що виявив невідповідність, який зобов'язаний його розглянути. У разі задоволення звернення передбачено відновлення права особи на призначення на посаду. Це посилить гарантії захисту прав претендентів;

2) у Законі України “Про державну службу”:

а) привести норми у відповідність до запропонованих змін щодо процедури спеціальної перевірки в частині скасування вимоги щодо отримання окремої письмової згоди на проведення спеціальної перевірки;

б) оптимізувати та цифровізувати процес подання інформації для участі у конкурсі на посади державної служби, а саме:

скасувати вимогу щодо подання кандидатом окремих паперових документів та заяв. Зокрема, виключається необхідність подавати заяву про проходження люстраційної перевірки (у зв'язку із завершенням періоду її проведення) та підтвердження про наявність освіти. Ці відомості пропонується перевіряти автоматично шляхом електронної взаємодії з державними реєстрами;

запровадити електронну форму подання документів як основну. Пропонується встановити, що вся інформація для участі у конкурсі подається в електронній формі, що значно спрощує процедуру для кандидатів та зменшує адміністративне навантаження на конкурсні комісії. Паперова форма подання залишається як виняток для осіб, що перебувають у зоні бойових дій або на територіях, де діє надзвичайний стан;

в) уніфікувати та посилити антикорупційні вимоги до всіх кандидатів:

поширити вимогу щодо підтвердження подання щорічної декларації на кандидатів на всі категорії посад державної служби, а не лише на категорію "А". Це забезпечить єдиний підхід до перевірки доброчесності та фінансової прозорості всіх майбутніх держслужбовців ще на етапі допуску до конкурсу;

г) виключити дублюючу норму щодо подання декларації переможцем конкурсу перед призначенням, оскільки ця вимога стає обов'язковою для всіх кандидатів ще на етапі подання документів;

г) запровадити ефективний механізм попереднього відбору ("фільтрації") кандидатів;

д) доповнити статтю нормою, яка не допускає особу до участі у конкурсі, якщо за результатами невідкладної електронної перевірки (в межах спеціальної перевірки) буде встановлено її невідповідність вимогам законодавства. Це дозволить відсіювати кандидатів, які гарантовано не можуть бути призначені на посаду, ще до етапу тестування та співбесід, що істотно скоротить час та ресурси, які витрачаються на проведення конкурсних процедур;

3) у Кодексі законів про працю України, Законах України "Про службу в органах місцевого самоврядування", "Про прокуратуру", "Про Національне антикорупційне бюро України", "Про правовий режим воєнного стану", "Про Рахункову палату", "Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів", "Про Державне бюро розслідувань", "Про Конституційний Суд України", "Про Бюро економічної безпеки України", "Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку", "Про військовий обов'язок і військову службу":

а) привести процедуру вступу на службу у відповідні органи у відповідність до оновленого механізму проведення спеціальної перевірки, у тому числі усунути застарілі вимоги в частині скасування вимоги щодо подання кандидатом окремої письмової згоди на проведення спеціальної перевірки та/або виключення норми про те, що ненадання такої згоди є перешкодою для вступу на службу;

б) виключити застарілу вимогу подавати заяву про проведення перевірки, передбаченої Законом України "Про очищення влади", у зв'язку із завершенням строку дії відповідних обмежувальних заходів, встановлених цим законом.

Запропоновані зміни спростують процедуру призначення на посаду для переможця конкурсу, зменшуючи бюрократичне навантаження та кількість документів, які необхідно подавати особисто.

4. Правові аспекти

Правові відносини у даній сфері регулюються Конституцією України, Кодексом законів про працю України, законами України “Про запобігання корупції”, “Про державну службу”, “Про службу в органах місцевого самоврядування”, “Про прокуратуру”, “Про Національне антикорупційне бюро України”, “Про правовий режим воєнного стану”, “Про Рахункову палату”, “Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів”, “Про Державне бюро розслідувань”, “Про Конституційний Суд України”, “Про Бюро економічної безпеки України”, “Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв’язку”, “Про службу в органах місцевого самоврядування”, “Про очищення влади”, “Про захист персональних даних”, “Про публічні електронні реєстри” “Про військовий обов’язок і військову службу”, “Про електронні документи та електронний документообіг”, а також іншими законами та підзаконними нормативно-правовими актами, що регулюють питання вступу та проходження публічної служби, протидії корупції та функціонування електронних інформаційних ресурсів.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень проекту акта в частині модернізації Єдиного державного вебпорталу електронних послуг для створення та впровадження функціональних можливостей проведення спеціальної перевірки та формування переліку результатів спеціальних перевірок засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг не потребує додаткових коштів та не матиме прямого чи опосередкованого впливу на надходження та витрати державного та/або місцевого бюджетів.

Фінансування видатків, необхідних для вищезазначеної модернізації, буде здійснюватися за рахунок коштів програми міжнародної технічної допомоги, а також інших не заборонених законодавством джерел фінансування.

Фінансування видатків, пов’язаних із реалізацією проекту акта в частині забезпечення функціонування програмного забезпечення Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, буде здійснюватися в межах видатків, передбачених Державним бюджетом України на відповідний бюджетний період за бюджетною програмою «Електронне урядування» (код 2901030).

6. Позиція заінтересованих сторін

Проект акта потребує проведення громадського обговорення відповідно до вимог Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики”.

Проект акта не стосується сфери наукової та науково-технічної діяльності.

7. Оцінка відповідності

У проекті Закону відсутні положення, що стосуються прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, які впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, містять ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, створюють підстави для дискримінації, стосуються інших ризиків та обмежень, які можуть вплинути під час реалізації проекту акта.

Громадська антикорупційна, громадська антидискримінаційна та громадська гендерно-правова експертизи не проводились.

Проект акта містить положення, що не стосуються зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

8. Прогноз результатів

Реалізація акта не матиме вплив на ринкове середовище, забезпечення захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян і держави; ринок праці, рівень зайнятості населення, громадське здоров'я, покращення чи погіршення стану здоров'я населення або його окремих груп, екологію та навколишнє природне середовище, обсяг природних ресурсів, рівень забруднення атмосферного повітря, води, земель, зокрема забруднення утвореними відходами.

Прийняття та реалізація проекту закону дозволить кардинально реформувати та модернізувати процедуру добору кадрів на публічну службу в частині проведення спеціальної перевірки, зробивши її прозорою, швидкою та об'єктивною.

Очікувані результати:

1. Суттєве зниження корупційних ризиків та усунення можливостей для суб'єктивних, упереджених відмов у призначенні на посади. Запровадження автоматизованої перевірки за чіткими критеріями мінімізує вплив людського фактора.

2. Кардинальне спрощення та прискорення процедури спеціальної перевірки для кандидатів та державних органів. Скасування застарілих паперових процедур та перехід на електронну взаємодію зменшить адміністративне навантаження та оптимізує використання ресурсів.

3. Підвищення ефективності конкурсного відбору шляхом запровадження попередньої електронної перевірки, яка дозволить відсіювати кандидатів, що не відповідають базовим вимогам, ще до початку основних етапів конкурсу.

3. Посилення гарантій захисту прав кандидатів завдяки впровадженню чіткого та дієвого механізму оскарження та виправлення помилкових відомостей, виявлених під час перевірки.

4. Підвищення довіри до інституту державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.

Можливі ризики та шляхи їх мінімізації:

1. Технічні збої в роботі електронних інформаційних ресурсів або системи електронної взаємодії, що може призвести до затримок у проведенні перевірки.

Шлях мінімізації: передбачення в нормативно-правових актах Кабінету Міністрів України чітких протоколів дій на випадок технічних збоїв, включаючи тимчасову можливість подання документів у паперовій формі. Забезпечення надійного функціонування ІТ-інфраструктури та визначення відповідальних за її технічну підтримку.

2. Наявність неповних або некоректних даних у державних електронних інформаційних ресурсах, що може призвести до помилкових результатів перевірки.

Шлях мінімізації: запровадження дієвого механізму оскарження та виправлення помилкових відомостей, який дозволить кандидату оперативно надати підтверджуючі документи та вимагати перегляду результатів. Поступове підвищення якості даних у реєстрах їхніми держателями.

3. Затримки під час імплементації, пов'язані з необхідністю розробки та впровадження відповідного програмного забезпечення та підзаконних актів.

Шлях мінімізації: встановлення у прикінцевих та перехідних положеннях закону достатнього строку для розробки Кабінетом Міністрів України необхідної нормативно-правової бази та технічного забезпечення, а також визначення чіткого плану імплементації реформи.

Прийняття проекту акта матиме вплив на такі заінтересовані сторони:

Заінтересована сторона	Вплив реалізації акта на заінтересовану сторону	Пояснення очікуваного впливу
Кандидати на зайняття посад державної служби та служби в органах місцевого самоврядування	Позитивний	Спрощення процедури: скасовується необхідність збирати великий пакет паперових документів (медичні довідки, автобіографія, копії тощо). Значне скорочення строків: перевірка відбуватиметься значно швидше завдяки автоматизації, що зменшує період невизначеності для кандидата. Підвищення об'єктивності та прозорості: мінімізація людського фактора та суб'єктивних рішень. Захист прав: запроваджується дієвий механізм оскарження та виправлення помилкових даних, виявлених під час перевірки. Зменшення фінансових та часових витрат на підготовку документів.
Державні органи та органи місцевого самоврядування (суб'єкти призначення)	Позитивний	Оптимізація та прискорення процесу добору персоналу, що дозволяє швидше заповнювати вакантні посади. Зменшення адміністративного навантаження на служби управління персоналом завдяки скасуванню паперового документообігу та ручних запитів. Підвищення ефективності конкурсів: можливість відсіювати кандидатів, які не відповідають законодавчим вимогам, на ранньому етапі (до проведення основних конкурсних процедур). Перехід на сучасний електронний документообіг у кадровій роботі.

Державні органи, уповноважені на проведення перевірки	Позитивний	Автоматизація процесу надання інформації через електронну взаємодію, що зменшує ручну роботу та прискорює обробку запитів. Чітке визначення обсягу та строків перевірки, що впорядковує діяльність уповноважених органів. Фокусування на перевірці ключових ризиків замість перевірки формальних та застарілих відомостей.
---	------------	---

Міністр цифрової трансформації України

Оксана ФЕРЧУК

_____ 2026 р.